

Metin: Din veya İnanç Özgürlüğünün kapsamı - ebeveynler ve çocuklar

Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme'nin 18. maddesi ebeveynlere ve çocuklara din veya inanç özgürlüğü ile ilgili belirli haklar tanıır. Ebeveynler ve vasiler çocuklarına din ve ahlak eğitimi verme ve aile yaşamlarını kendi inançlarına göre düzenleme hakkına sahiptir.

Ancak insan hakları sadece yetişkinler için değildir! Çocukların da din veya inanç özgürlüğü vardır; buna, örneğin bir din veya inanç topluluğunun parçası olmak, dini bayramlara ya da ibadetlere katılmak da dahildir.

Çocuklar ayrıca ebeveyn veya vasilerinin istekleri doğrultusunda din eğitime erişim hakkına sahiptir. Çocuklar, ebeveyninin istekleri dışında belirli bir dine/mezhebe yönelik bir eğitime katılmaya zorlanamaz ve çocuklar olgunlaştıkça, istekleri daha fazla dikkate alınmalıdır.

Bu hakların ihlaline dair pek çok örnek mevcuttur. Orta Asya ülkelerinde devletler, biraz da Sovyet döneminden kalan alışkanlıkla, toplumsal hayatı her açıdan kontrol altında tutmak istiyor. Örneğin Tacikistan'da 18 yaşından küçüklerin, cenaze törenleri dışında, dini ayin veya faaliyetlere katılmaları yasaktır. Başka kimi Orta Asya ülkelerinde devletler, camilere ve Hristiyan kiliselerine giden yahut yaz kampı gibi etkinliklere katılan okul yaşındaki çocukları sorgulamakta, taciz etmekte ve okullarda alenen teşhir etmektedir.

Yani bazı devletler çocukların dinlerini yaşamasına engel olmaktadır. Bazı devletler ise, azınlıklara mensup çocukları, çoğunluk dinine geçmeleri amacıyla, zorunlu dini eğitime tabi tutmaktadır. Tüm bunlar, devletlerin çocukları sadece teoride değil, pratikte de belirli bir dine veya mezhebe yönelik eğitimden muaf tutma yükümlülüğüne rağmen yaşanmaktadır.

Türkiye'de bu alanda birtakım reformlar yapılmış olmakla birlikte, din kültürü ve ahlak bilgisi müfredatı ve ders kitapları hala belirli bir mezhebe yönelik bir eğitim içermektedir. Yahudi ve Hristiyan öğrenciler teorik olarak bu derslerden muaftır, ne var ki uygulamada bu muafiyeti elde etmek zor veya imkânsız olabilmektedir. Alevi, Bahai, Ateist ya da Agnostik ailelerin çocukları veya kendileri bu inançları benimsemiş olan öğrenciler bu dersleri almaya mecbur bırakılmaktadır. Bu örneklerin hepsinde, hem ebeveynlerin hem de çocukların hakları ihlal edilmektedir.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS) kabul edilmeden önce, uluslararası insan hakları hukukunda çocuk hakları özel olarak ele alınmış değildi. Çocukların da

hak sahibi olduğunu vurgulayan ve 14. maddede çocukları da kendi din veya inanç özgürlüğüne sahip sayan Sözleşme ile bu durum değişmiştir.

14. madde, çocukları hem bağımsız hem de savunmasız bireyler olarak görmekte, din veya inanç özgürlüğünü kullanırken, özellikle devlet ile olan ilişkilerinde, ebeveyn yardımına ve rehberliğine ihtiyaç duyduğunu öngörmektedir.

Sözleşme, tüm hususlarda yön göstermesi gereken ilkenin çocuğun yüksek menfaati olduğunu dile getirmektedir. Aynı zamanda çocuğun kendisini ilgilendiren her konuda görüş bildirme hakkını vurgulamaktadır. Ne var ki, bu yüksek menfaatlerin neler olduğuna karar verip çocuklar adına konuşanlar genelde, başta ebeveynler olmak üzere yetişkinler olmaktadır.

Oysa bazen çocukların ve ebeveynlerin menfaatleri birbirinden farklı olabilmektedir. Bu durumda çocukların din veya inanç özgürlüğü ile ebeveynlerin söz konusu hakları arasında bir denge gözetilmelidir.

Örneğin, çocuk hangi yaşta dini uygulama veya inanç ile ilgili kendi kararını verme hakkına sahip olacaktır? Diyelim ki kiliseye gitmek isteyip istemediği hakkında ne zaman söz sahibi olacaktır?

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye göre, din veya inanç konularında ebeveyn yönlendirmesi çocuğun gelişimiyle orantılı bir şekilde yürütülmelidir. Başka bir ifadeyle, çocuk ne kadar büyür ve olgunlaşırsa, sahip olması gereken özgürlükler de o oranda artmalıdır.

Yetişkinliğe geçiş yaşı uluslararası hukukta 18 olarak kabul edilmekle birlikte, çocukluk çağında gelişim kaydettikçe çocuklara ne ölçüde bağımsızlık ve zihinsel olgunluk atfedileceği sorusunun cevabı kültürden kültüre ve bağlamdan bağlama değişmektedir. Farklı ülkeler bu konuda farklı yasa ve düzenlemelere sahiptir. Örneğin İsveç'te, 12 yaşından büyük bir çocuğun kendi iradesi dışında bir dini topluluğa üye yapılması mümkün değildir.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme, ebeveynlerin çocukları nasıl yetiştirmesi gerektiği konusunda evrensel bir norm getirmektedir; bir dinin veya inancın uygulanması çocuğun beden veya ruh sağlığına yahut gelişimine zarar veremez.

Ebeveynin din veya inanç özgürlüğü ile çocuğun haklarının çatıştığı durumlar nadiren mahkemelere taşınmaktadır. Ancak örneğin Yehova Şahitleri'nin çocuklarına kan naklini engelleme hakkı, mahkemelerin ebeveynin din veya inanç özgürlüğü aleyhinde tutum takınarak, çocuğun yaşam hakkını savunduğu durumlara dair bir örnek oluşturmaktadır.

Bu filmde ebeveynlerin ve çocukların haklarını gözden geçirdik.

Çocuklar din veya inanç özgürlüğü hakkına, ebeveynler ise çocuklarını kendi inançlarına göre yetiştirme hakkına sahiptir. Bu yetiştirme çocuğun gelişimi ile orantılı bir şekilde yürütülmeli ve bir dinin veya inancın uygulanması çocuğun beden veya ruh sağlığına ya da gelişimine zarar vermemelidir. Bu hakka yönelik

ihlallere örnek olarak, çocukları dinlerini yaşamaktan alıkoyan devletler ya da azınlıklara mensup çocuklara çoğunluk dininde eğitimi zorla dayatan devletler gösterilebilir.

Bu konuya atıf yapan insan hakları belgeleri de dahil olmak üzere, internet sitesindeki eğitim materyallerini inceleyerek din veya inanç özgürlükleri ile bağlantılı olarak ebeveyn ve çocuk hakları hakkında daha detaylı bilgiye ulaşabilirsiniz.

Telif hakkı: SMC 2018